

Vlinders in het Noord-Hollands landschap

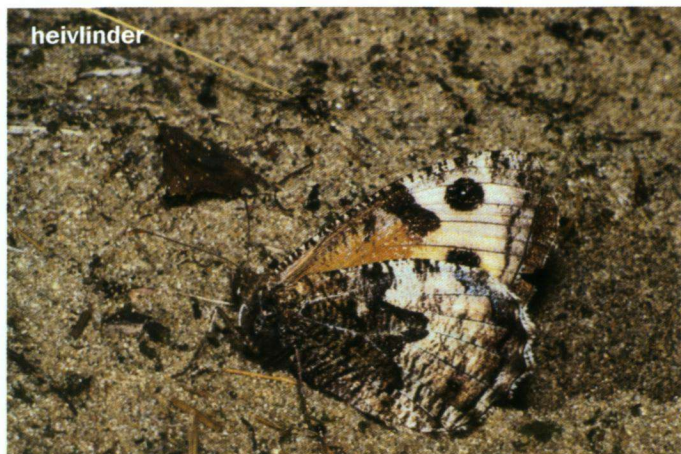
Tekst: Kars Veling

Vanaf de fiets zie je het al. In het duinpannetje, vlak langs het fietspad, wemelt het van de vlinders. Bruin, blauw en oranje krioelt door elkaar. Een mooie plek om even een rustpauze in te lassen. Terwijl je je boterham eet herken je steeds meer soorten. Op het slangenkruid drinken groot dikkopjes en zelfs op afstand schitteren de ovale parelmoervlekken van de kleine parelmoervlinder. Je schat het aantal bruin zandoogjes op zeker veertig en op je broodtrommel landt een parend stel icarusblauwtjes. In Noord-Holland zijn de duinen nog bijzonder rijk aan dagvlinders. Toch kom je ook daarbuiten nog heel wat vlinders tegen.

Vlinders in de duinen In de duinen van Noord-Holland komen erg veel vlinders voor. Als we de eisen van dagvlinders bekijken is het duidelijk waarom. Het landschap is er bloemrijk, gevarieerd en uitgestrekt.

In het open dungebied vinden we de kleine parelmoervlinder. Deze vlinder blijkt te profiteren van een goede konijnenstand. Door de begrazing en het graven van konijnen blijft een open situatie aanwezig, waar de viooltjes het goed in doen. Na de grote epidemie van myxomatose groeiden grote stukken duin dicht met duinriet. Een virale

Wim Rubens

Butterflies in the province of Noord-Holland

A growing number of interesting butterflies have been observed in the densely populated province of Noord-Holland. In the coastal dunes there is now a favourable habitat for butterflies like the Queen of Spain Fritillary. In the grassland polders the Wall Brown is often seen. The behaviour of these and other species is described. Special attention is given to the reintroduction of the Small Pearl-bordered Fritillary in the nature reserve of IJperveld and the surprising increase of the Green Hairstreak on the island of Texel.

ziekte zorgde er vervolgens voor dat de konijnenstand zich niet kon herstellen. Hierdoor namen de viooltjes af en ook de kleine parelmoervlinder. Niet alleen de waardplant was er minder, maar tussen de dichte grasmat bloeien maar bitter weinig nectarplanten.

Verder richting zeereep komen we onder ander de heivlinder tegen. Deze forse vlinder valt nauwelijks op als hij rust op het zand. Wordt hij verschrikt dan laat hij de fel-oranje

bovenvleugel zien in de hoop daarmee zijn belager te kunnen verdrijven. De heivlinder heeft een uitgebreid baltsritueel. Deze paringsdans is al in de jaren vijftig uitgebreid beschreven door de gedragsonderzoeker Prof. Tinbergen. Een mannetje dat in een seksuele stemming raakt achtervolgt een voorbijvliegend vrouwtje. Een paringsbereid vrouwtje reageert hierop door neer te dalen en op de grond te gaan zitten. Het mannetje volgt haar en gaat tegenover haar zitten. Hij beweegt zijn vleugels heen en weer en klappert er mee, waardoor een luchtstroom ontstaat. Na een korte tijd richt het mannetje zich hoog op de poten en doet de vleugels open en buigt voorover. Dan sluit hij de vleugels, waarbij een of twee van de voelsprietten van het vrouwtje tussen de vleugels worden geklemd. Vervolgens gaat het mannetje achteruit tot de voelsprietten weer vrijkomen en loopt hij zijdelings om het vrouwtje heen en begint de eigenlijke paring.

Polder Ook buiten de duinen zijn er vlinders te vinden in Noord-Holland. Zelfs in de polder in de relatief open kop van de provincie komen we vlinders tegen. De argusvlinder is een typische graslandsoort die vooral in wegbermen voorkomt. De mannetjes zitten graag op kale, warme plekken en wachten daar op een passerend vrouwtje. Andere mannetjes worden fanatiek weggejaagd. De eitjes van deze vlinder worden afgezet in slootkantjes en op plekken waar de wortels van grassen net bloot komen te liggen. De argusvlinder heeft drie generaties per jaar en je kunt ze zien van april tot in oktober.

In het intensief gebruikte graslandgebied komen we verder voornamelijk koolwitjes tegen. Uitzondering zijn de begroeide boerenerven en de steden en dorpen. Deze beschutte plekken zijn een soort oases voor de vlinders in de open

Kars Veiling

Herintroductie zilveren maan

De zilveren maan is een sterk bedreigde vlindersoort in Nederland. De rupsen leven op moerasviooltje en ook die plant is zeldzaam geworden. In het IJperveld, een natuurreservaat van het Noord-Hollands Landschap, bleek de situatie echter heel geschikt voor deze vlindersoort. Na uitgebreid onderzoek werden een aantal locaties geselecteerd en in 2001 werden zilveren manen uit Noordwest Overijssel uitgezet in het IJperveld. In 2002 zijn er enkele zilveren manen gezien, maar ze hadden zich nogal in het terrein verspreid. Zeker als er nog weinig vlinders zijn kan dit betekenen dat ze moeilijker een partner kunnen vinden. Als de aantallen wat groter worden is het juist goed dat ze zich in meerdere graslandjes goed thuis voelen. Het blijft nog gespannen afwachten.

Nelly Honing

Groentje op Texel

Hoewel het slecht gaat met de vlinders zijn er soms positieve verrassingen. In 1996 werd voor het eerst een groentje waargenomen op Texel. Daar bleef het niet bij want de soort bleek zich echt te vestigen en zich sterk uit te breiden. In 1997 werden er drie gezien, maar in 1998 waren het er al 73, op 18 verschillende plekken. In 1999 werden zelfs, na een flinke speurtocht door vogelwachters en vlinderaars meer dan 1000 groentjes waargenomen. De soort bleek zich echt op het eiland te hebben gevestigd. Het groentje is een soort uit heideterreinen in het oosten van Nederland, maar blijkbaar voelt hij zich ook in de duinheiden en in bosranden van Texel uitstekend thuis.

woestijn. De gehakkelde aurelia is een soort die recent in Noord-Holland toeneemt. In bosplantsoen en in erfbeplanting bij boerderijen kunnen we deze schitterende vlinder aantreffen.

Het boomblauwtje is een echte tuinvlinder. Hij vliegt graag op een meter of twee hoogte langs bomen en struiken en zit niet vaak stil. De rupsen van het boomblauwtje zijn 'veeeters'. In het voorjaar is sporkehout en hulst in trek en in het najaar worden veel eitjes afgezet op klimop, maar daarnaast zijn er vele plantensoorten waar de rupsen van kunnen leven.

Het Gooi Op enkele heidevelden in het Gooi kunnen we het heideblauwtje aantreffen. De soort heeft een voorkeur voor vochtige heide, waar dopheide in staat. De mannetjes zijn prachtig felblauw aan de bovenzijde, de vrouwtjes onopvallend bruin. Het heideblauwtje vliegt van half juni tot half juli en alleen al voor deze soort is het de moeite waard om een Gooise heidewandeling te maken.

Een soort die we dan ook tegen kunnen komen is het bont zandoogje. Deze is aan bomen en struiken gebonden. De mannetjes bezetten een territorium op een zonnig plekje in

het bos. Andere mannetjes die langskomen worden tot tientallen meters hoog achtervolgd en weggejaagd. Een paringsbereid vrouwtje daarentegen krijgt op het zonnige plekje een warm onthaal. Door deze gedragingen wordt er voor gezorgd dat een vrouwtje snel kan paren, zodat ze al haar tijd verder kan besteden aan het afzetten van haar eitjes op geschikte plekken.

Vlinders terug in Noord-Holland Voor herstel van de vlinders in Noord-Holland moet samengewerkt worden tussen vele organisaties en instanties. De natuurbeheerders, Rijkswaterstaat en gemeenten zullen allemaal hun steentje moeten bijdragen. Noord-Holland is een sterk verstedelijkt gebied en ook tuinbezitters kunnen een handje helpen bij vlinderherstel.

Door een goede keus van nectarplanten in de tuin kan gezorgd worden voor voedselaanbod van maart tot november. Te denken valt hierbij aan vlinderstruik, ijzerhard, koninginnenkruid, hemelsleutel en herfstaster. Hiermee help je in eerste instantie alleen de 'kroeglopers' onder de vlinders. Dit zijn soorten als dagpauwoog en klein koolwitje. Deze vliegen grote afstanden, komen even langs in de tuin, drinken wat en vertrekken weer. Het is nog veel leuker en waardevoller om een tuin te hebben waar vlinders

Kommavlinder in Den Helder

De zeldzame kommavlinder was bekend uit het Noord-Hollands duinreservaat en van Texel. Recent is door de Vlinderwerkgroep van de KNNV in Den Helder de soort echter ook ontdekt in de Grafelijkheidsduinen. Dit terrein wordt beheerd door het Noord-Hollands Landschap. De kommavlinder leeft in droge, schrale vegetatie, waarin de waardplant schapengras en buntgras staan in een redelijk open situatie. Daarnaast is het wel een vlinder met een flinke nectarbehoefte en in die schrale droge delen is dat vaak weinig te vinden. In de Grafelijkheidsduinen profiteert de vlinder van menselijke activiteiten, die er voor zorgen dat er toch bloeiende planten aanwezig zijn. Langs schelpenpaadjes, puinpaden en akkertjes zoekt de vlinder naar nectar. Voor het afzetten van de eitjes worden de schrale delen weer opgezocht.

Nelly Honing

Landschap Noord-Holland

Landschap Noord-Holland is op 1 januari 2003 ontstaan door een fusie van Het Noord-Hollands Landschap en Landschapsbeheer Noord-Holland. De stichting komt op voor natuur en landschap in de hele provincie. Uitgangspunt hierbij is dat samen werken en samen genieten de beste garantie vormen voor het behoud van natuur en landschap op de lange termijn.

Landschap Noord-Holland is een krachtige organisatie met 40.000 leden, 3.000 vrijwilligers en 70 medewerkers die werkt aan beheer, behoud, herstel en ontwikkeling van natuur, landschap en cultuurhistorie. Naast de zorg voor de eigen natuurgebieden, werken medewerkers en vrijwilligers van Landschap Noord-Holland in terreinen van derden.

Landschap Noord-Holland beheert 66 natuurgebieden van in totaal 2.700 ha en 150 km oever, dijk en berm. We geven voorlichting, verzorgen educatieve programma's en stimuleren soortenbescherming, onderzoek en planontwikkeling.

Sluit u aan en help mee Noord-Holland mooi te houden! Voor een klein bedrag per jaar ontvangt u vier maal per jaar een fraai tijdschrift en een handige Natuurgids. Vul de bon elders in dit nummer van Vlinders in. U kunt ook bellen met de InformatieWinkel van Landschap Noord-Holland, telefoon 0251-362 762 of e-mail info@noordhollandslandschap.nl. Adres: Dorpsstraat 72c, 1901 EM Castricum

zich ook kunnen voortplanten. Een pol brandnetels achter de schuur (in een oude teil bijvoorbeeld) kan al betekenen dat gehakelde aurelia en landkaartje zich kunnen voortplanten. Het laten staan van pinksterbloemen in de rand van het gazon geeft kansen aan het oranjetipje. De vuilboom of sporkehout is niet alleen nectarplant, maar ook waardplant voor het boomblauwtje en de prachtige citroenvlinder. Zo zijn er talloze manieren om van je tuin een heerlijk thuis te maken voor vlinders.

In de stad komen zelfs Rode Lijst-soorten voor. Het bruin blauwtje bijvoorbeeld is in bijna elk kilometerhok in de omgeving van Amsterdam aangetroffen. Ook langs de snelwegbermen is de soort wel gezien. Als er maar een voedselarme en bloemrijke situatie aanwezig is zal deze soort zich er tijdelijk kunnen vestigen. Ondanks alle sombere verhalen is hieraan te zien dat er ook positieve zaken te melden zijn, zelfs uit het drukke Noord-Holland. ■